

Orostider

– Så påverkar den ekonomiska krisen våra framtida pensioner

skandia :

Förord

Pension och pensionssparande handlar om att hantera osäkerhet i olika former. Hur kommer min karriär att se ut? Kommer jag att vara frisk? Hur länge behöver jag jobba för att ha råd med det jag vill göra som pensionär? Hur länge kommer jag att leva? Det är alla exempel på frågor som inte går att besvara på förhand. Alla prognoser är mer eller mindre kvalificerade gissningar om hur det skulle kunna bli i framtiden. Under ett långt arbetsliv kommer också yttre händelser att påverka mina möjligheter till en bra pension.

Under de fyra senaste åren har samhället, ekonomin och vi som individer påverkats av yttre faktorer i en omfattning som de flesta av oss aldrig tidigare upplevt. Den ryska regimens invasion av Ukraina inleddes just när vi började ana ljuset i tunneln efter pandemins globala härjningar. Att den pågående krisen kommer att få effekter en lång tid framöver är klart. Med den här rapporten studeras den potentiella påverkan av krisen på våra framtida pensioner, vilka verktyg som finns för att hantera situationen och vilken effekt dessa kan ha.

Så som vårt pensionssystem är uppbyggt får individers olika livsval och händelser betydelse för pensionens storlek och ju tidigare jag kan förstå mina möjligheter att påverka pensionen, desto bättre utsikter har jag att också ta kontroll över min framtid och göra skillnad. Att med trygghet och glädje kunna se fram emot dagen man går i pension är något som vi på Skandia vill att alla ska kunna göra. Att tidigt i karriären börja pensions-spara kan ge stor effekt för den framtida pensionen. Det ger bättre valmöjligheter och flexibilitet när pensionen närmar sig och förbättrar möjligheten att klara av ekonomiska kriser, oavsett hur långa eller omfattande de blir. ●

Mattias Munter, Pensionsekonom Skandia

Nyckelbudskap

- Hur påverkas pensionerna av den senaste ekonomiska krisen, och i vilken utsträckning kan individer födda olika årtionden kompensera för krisen genom olika strategier? Denna rapport svarar på dessa frågor genom att jämföra den faktiska förväntade utveckling av reallönerna som Sverige står inför, med ett kontrafaktiskt scenario där covid-19-pandemin inte hade följts av Rysslands invasion av Ukraina, utan i stället av en global ekonomisk återhämtning.
- För typiskt anställda i privat sektor som fyller 60 år under 2023, leder den senaste krisen till att den framtida pensionsinkomsten minskar med cirka 850 kronor per månad. Att kompensera för detta genom att arbeta ett år extra efter riktåldern för pension, med 75 procent arbetad tid, höjer pensionen med 2 750 kronor – det vill säga mer än fullt kompenserar för effekten av krisen. En rimlig nivå av vardagsbesparingar, som kan genomföras av ett sambopar, leder till att vardera sambon kan lägga undan cirka 1 600 kronor per månad för kompletterande privat pensions-sparande. Om detta börjar under 2023 och fortsätter fram tills pensionen, höjs pensionsin-komsten med 700 kronor. Vardags-sparande kan även för de som börjar spara först vid 60 års ålder ha stor effekt, men kompenserar inte fullt ut för krisens effekt.
- För en typisk privatanställd som fyller 50 år under 2023, leder krisen till att pensions-inkomsten minskar med 1 750 kronor per månad. Att arbeta ett år extra leder till att pensions-inkomsten ökar med 3 550 kronor per månad, så att krisens effekt mer än fullt kompenseras. Vardagsbesparingar som möjliggör komplette-rande privat sparande sedan 2023, leder till att pensionen ökar med 2 100 kronor, vilket också mer än fullt ut kompenserar för krisens effekt.
- För privat anställda som fyller 40 år under 2023, minskar pensionerna med 2 300 kronor per månad som följd av den senaste krisen. De som har fler år kvar på arbetsmarknaden känner av krisens effekt mera, eftersom ned-gången påverkar arbetsinkomsten under fler år i karriären. Att arbeta ett år extra efter rikt-åldern ökar pensionsinkomsten med 3 500 kronor, medan strategin att vardagsspara för kompletterande pensions-sparande höjer pensionsinkomsten med 4 100 kronor. Genom båda strategierna kan de som är 40 år under 2023 mer än fullt kompensera för krisens effekt.
- De privat anställda som under 2023 fyller 30 år påverkas starkt av krisen, som inverkar på deras långsiktiga reala inkomstutveckling genom arbetslivets gång. Den totala pensions-inkomsten minskar med 3 200 kronor per månad som följd av den senaste krisen. Valet att arbeta ett år extra efter riktåldern, leder till att pensions-inkomsten ökar med 3 200 kronor per månad, det vill säga leder till att individen får samma pensionsinkomst som det kontrafaktiska scenariot med återhämtning från krisen. Vardags-sparande lönar sig mest för den som börjar tidigt, och den som redan från 30 års ålder börjar göra sparande i vardagen och lägga det på kompletterande pensions-sparande, ökar pensionsinkomsten med 6 300 kronor, vilket mer än fullt ut kompenserar för krisens effekt.
- Tabellen nedan visar hur den senaste krisen påverkar pensionerna, och hur pensionerna utvecklas med de två strategierna för att kompen-sera krisen. 1 600 kronor är som visas i denna rapport en rimlig uppskattning på besparingar som är möjliga att genomföra i vardagen.

	Så påverkas pensionen av den senaste ekonomiska krisen	Så påverkas pensionen om individen kompenserar för krisen genom att arbeta ett extra år med 75% arbetad tid efter riktåldern	Så påverkas pensionen om individen kompenserar med vardagsbesparingar, och lägger undan 1 600 kr/månad i kompletterande privat sparande från och med 2023
Genomsnittlig anställd privat sektor född 1963	-850 kr/månad	+1 900 kr/månad	-150 kr/månad
Genomsnittlig anställd privat sektor född 1973	-1 750 kr/månad	+1 800 kr/månad	+350 kr/månad
Genomsnittlig anställd privat sektor född 1983	-2 300 kr/månad	+1 200 kr/månad	+1 800 kr/månad
Genomsnittlig anställd privat sektor född 1993	-3 200 kr/månad	+/- 0	+3 100 kr/månad

En rimlig nivå av vardagsbesparingar, som kan genomföras av ett sambopar, leder till att vardera sambon kan lägga undan cirka 1 600 kronor per månad för kompletterande privat pensions-sparande.

Bakgrund till den pågående ekonomiska krisen

Sverige och omvärlden har påverkats av flertal kriser, som följt i spåren av varandra. Den första krisen var covid-19-pandemin, som spred sig globalt i början av 2020. Många personer runtom i världen blev sjuka i samband med pandemin, och en del miste livet. Restriktioner som infördes för att begränsa spridningen av denna sjukdom innebar att resor mellan olika länder kraftigt begränsades. Den internationella handeln kom att präglas av störningar i samband med pandemin. I juni 2020 publicerades en rapport av Världsbanken som lyfte fram att covid-19-pandemin var på väg att skapa den främsta globala ekonomiska nedgången sedan andra världskriget.¹

¹ Världsbanken (2020), se även UN News (2020).

² Världsbankens databas, World development indicators.

³ Folkhälsomyndigheten (2022).

⁴ CBS News (2022).

Världsbankens data över hur global ekonomisk aktivitet har utvecklats börjar år 1961, och visar att pandemin mycket riktigt ledde till den största nedgången under perioden. Global ekonomisk aktivitet sjönk med 4,3 procent under 2020 jämfört med 2019. Sverige klarade sig något bättre än omvärlden, då BNP (bruttonationalprodukten) sjönk med 3,6 procent under 2020. För Sveriges del medförde coronakrisen den näst största ekonomiska nedgången sedan 1961, då ekonomisk aktivitet sjönk ännu mer i samband med den globala finanskrisen 2008/2009.² Pandemin varade tills början av 2022, men följdes snabbt av en ny global kris.

Den tredje februari 2022 tillkännagav Folkhälsomyndigheten att de flesta begränsningar som hade införts för att minska spridningen av covid-19 skulle tas bort.³ Såväl i Sverige som internationellt såg då många fram mot en återhämtning från den svåra krisen. Den 24:e februari 2022 utbröt dock en ny global kris, i och med Rysslands invasion av grannlandet Ukraina. Kriget utvecklades snabbt till en humanitär kris, och ledde till betydande sanktioner mot Ryssland.⁴ I samband med kriget begränsades importen av olja och gas från Ryssland, vilket ledde till en energikris. Europa, som tidigare var starkt beroende av import av olja och gas från Ryssland, drabbades särskilt hårt. Sverige hade också tidigare begränsad import av olja och gas från Ryssland, men den svenska elmarknaden är integrerad med den europeiska, och därför har elpriserna även i Sverige stigit som respons på kriget och sanktionerna.

Ukraina är en viktig exportör av livsmedel, och tillsammans med Ryssland också en viktig exportör av gödsel som används för livsmedelsproduktion i omvärlden. Kriget och sanktionerna som infördes mot Ryssland drev på ökade priser för energi liksom livsmedel. Tillsammans med de störningar i globala värdekedjor som fanns kvar sedan pandemin, ledde detta till en situation med prisstegringar, och omfattande inflation som effekt. En annan viktig bakgrund till den skenande inflationen är att Sverige, Euro-länderna, USA och flertal andra delar av världen tidigare hade haft styrräntor som var omkring noll eller rentav negativa under en längre tid. Denna ekonomiska politik, som ledde till att priset på kapital sänktes kraftigt, var inte långsiktigt hållbar.

Under en period var det möjligt att ha styrräntor omkring noll, eller rentav negativa, och samtidigt hålla inflationen nere. En grundläggande anledning till detta var att den globala handeln, med kostnads-effektiv tillverkning i länder som Kina och Vietnam, drev ned konsumentpriserna. Långsiktigt var det dock inte hållbart att kombinera styrräntor omkring noll med låg inflation. När den globala handeln mötte omfattande störningar, i samband med pandemin och sedan kriget och sanktionerna, lyftes inflationen från ovanligt låga till höga nivåer. Under åren med låga styrräntor, då kapital var billigt, ökade nivån av belåning i ekonomin. I samband med att inflationen plötsligt höjdes behövde styrräntor höjas betydligt, i Sverige liksom i omvärlden. Höjda styrräntor skapade i sin tur omfattande kostnadspress på hushåll, företag, samt kommuner och regioner i Sverige – som under åren med låg styrränta hade gått mot ökad belåning och därför var känsliga för effekten av höjda styrräntor.

Konjunkturinstitutet publicerade i juni 2022 en analys om konjunkturläget som slog fast att krisen utvecklades till en perfekt storm: ”Expansiv ekonomisk politik under pandemin, omfattande störningar i de globala värdekedjorna och Rysslands anfallskrig mot Ukraina har skapat en perfekt storm med skenande inflation på många håll i världen. Skyhögt inflation, fallande tillgångspriser och förväntningar om fortsatta räntehöjningar har fått de svenska hushållen att bli rejält pessimistiska om framtiden.”⁵ I september samma år, då krisen hade fortsatt förvärras, publicerade myndigheten en rapport som slog fast att Sverige var på väg mot en lågkonjunktur under 2023, då hushållens köpkraft underminerades av högre räntor och stigande inflation, medan ekonomiska svårigheter i omvärlden underminerade den svenska exportnäringens förutsättningar. Den svaga utvecklingen av efterfrågan i Sverige och internationellt bedöms leda till att landet skulle gå in i en lågkonjunktur under nästa år.⁶

⁵ Konjunkturinstitutet (2022a).

⁶ Konjunkturinstitutet (2022b).

⁷ European Commission (2022).

I november publicerade Europeiska Kommissionen en höstprognos för den kommande ekonomiska utvecklingen. Där bedömdes att Sverige kommer att ha en krympande ekonomi under 2023, då landets reala BNP förväntas krympa med 0,6 procent. Tillsammans med Tyskland, har Sverige sämst förväntad utveckling av ekonomin under 2023, i en jämförelse av EU-länderna. Genomsnittet för EU:s medlemsländer är en förväntad tillväxt på 0,3 procent under året. Enligt samma prognos förväntas den svenska ekonomin växa med enbart 0,8 procent under 2024, jämfört med 1,6 procent som är genomsnittet för hela EU. Inget annat EU-land förväntas ha en så svag ekonomisk utveckling under 2024, då till exempel Tyskland förväntas ha 1,4 procent tillväxt i real BNP.⁷ Totalt för 2023 och 2024 förväntas Sverige därmed ha den svagaste utvecklingen av real BNP bland EU-länderna. Sammanlagt finns flera olika faktorer som har bidragit till den ekonomiska kris som Sverige står inför, och den höga skuldsättningen kombinerat med plötsligt stigande räntor, gör att landet drabbas särskilt hårt. ●

Faktisk utveckling av pensioner

– Jämfört med kontrafaktiskt scenario där covid-19-pandemin hade följts av en global återhämtning

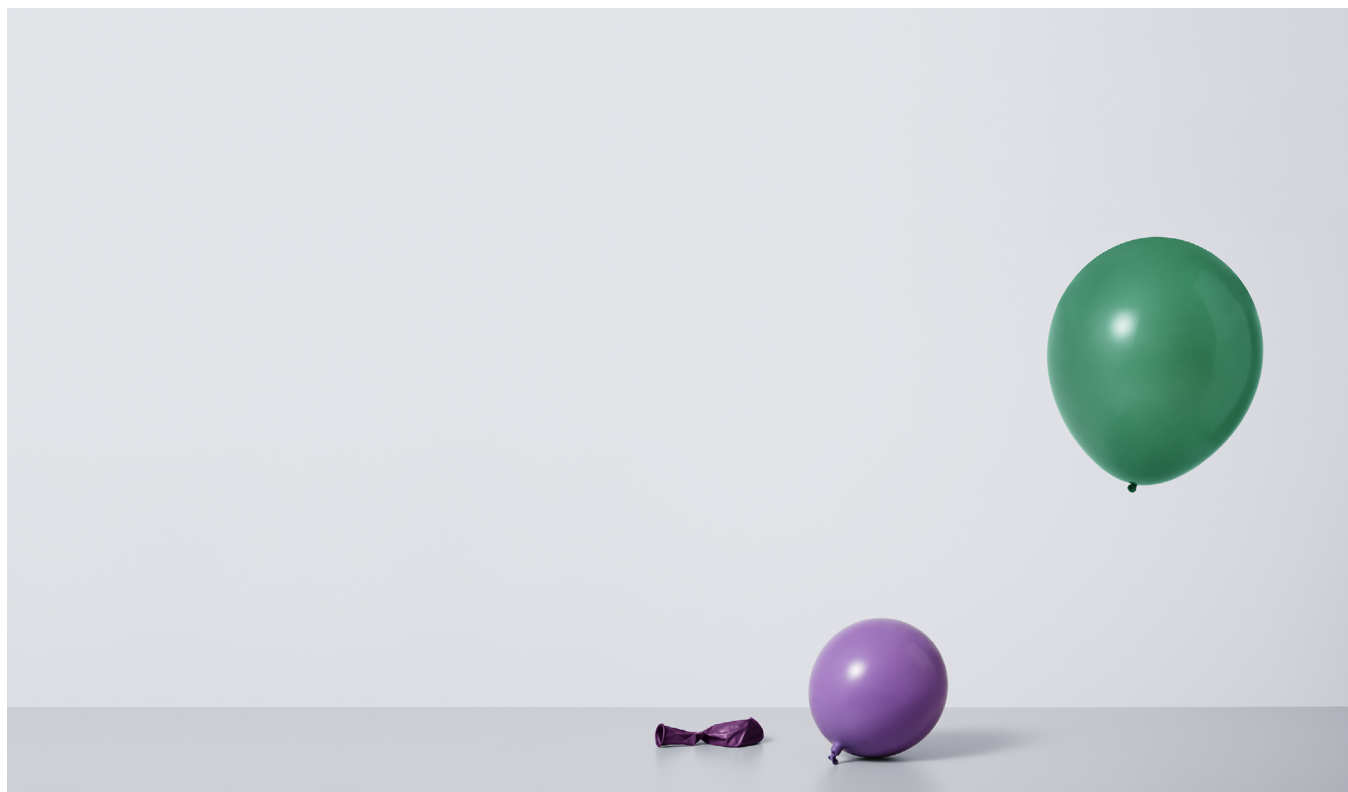

Denna rapport ska svara på två frågor. Den första frågan är hur pensionerna, för personer födda olika år, påverkas av den senaste krisen. Den andra frågan är hur individer kan kompensera för effekten av krisen. För att kunna ge svar är det viktigt att först kunna svara på hur den förväntade utvecklingen annars skulle ha varit. I praktiken jämförs den förväntade ekonomiska utvecklingen som Sverige faktiskt står inför, mot ett kontrafaktiskt scenario där covid-19-pandemin inte hade följts av Rysslands invasion av Ukraina, utan i stället av en global ekonomisk återhämtning. En av effekterna av den globala nedgången är att värdet på börserna har sjunkit, vilket kan påverka utfallet för den som går i pension under 2023 eller året därefter. Börsvärdet är dock svårt att förutspå, och det finns klara möjligheter att det återhämtar sig inom några år. Samtidigt är det också viktigt att påpeka att situationen med styrräntor som var nära noll, eller rentav negativa, i grunden var en ekonomisk politik som inte kunde fortsätta långsiktigt. Räntorna hade även utan Rysslands invasion av Ukraina behövt öka betydligt, för att normaliseras utifrån historiskt perspektiv, och detta hade lett till en nedgång i börsvärdet.

Denna rapport fokuserar i stället på den effekt som krisen har haft på den långsiktiga utvecklingen av reala inkomster i Sverige. Att covid-19-pandemin följdes av Rysslands invasion av Ukraina, och relaterat till det en massiv ökning av inflationen, har lett till en situation där de reala lönerna har minskat under 2022 och förväntas minska ytterligare under 2023. Medan många såg emot en återhämtning av tillväxten i efterföljden av pandemin, har det i stället blivit en tillbakagång. I slutet av oktober 2022 publicerade Konjunkturinstitutet en lönebildningsrapport. En avläsning av data från rapporten visar att den reala löneförändringen förväntas vara minus 5,2 procent under 2022 samt minus 1,3 procent under 2023.⁸ Samtal med experter vid Pensionsmyndigheten i december 2022 ger att en rimlig framtida förväntan för real löneutveckling är 1,6 procent årligen. Det kan jämföras med en real löneutveckling om 1,8 procent, som var den siffra som myndigheten tidigare använde i prognoser.⁹

⁸ På sidan 7 i Konjunkturinstitutet (2022c) finns diagram 4 om disponibel inkomst och reallön, data har lästs av med Graphreader.

⁹ Pensionsmyndigheten (2021).

Beräkningarna i denna rapport utgår från ett faktiskt och ett kontrafaktiskt scenario. I det faktiska scenariot sker en real löneminskning med 5,2 procent under 2022, följt av en real löneminskning med 1,3 procent under 2023. Därefter sker en återhämtning med real lönetillväxt på 1,6 procent årligen. I det kontrafaktiska scenariot där återhämtning hade skett efter covid-19-pandemin antas att reala lönerna skulle ha varit oförändrade under 2022, följt av real lönetillväxt på 1,6 procent under följande år. Det kontrafaktiska scenariot skiljer sig därmed inte i antagandet om den långsiktiga tillväxttakten, utan bara sett till effekten av minskade reala löner under 2022 och 2023. Det vill säga, det kontrafaktiska scenariot baseras på att en återhämtning hade skett efter covid-19 pandemin, då Rysslands invasion av Ukraina inte hade skett – men de ovanligt låga styrräntorna hade ändå behövt höjas.

En jämförelse av dessa två scenarios ger inblick i hur den senaste krisen påverkar pensionerna. Pensionsekonomiska beräkningar genomförs för typiska anställda i privat sektor som under 2023 är 30, 40, 50, respektive 60 år gamla. Då den reala löneutvecklingen påverkas av krisen, blir det också mindre pensionskapital som individer kan spara ihop. Genom att den långsiktiga utvecklingen av reala löner påverkas, leder den ekonomiska nedgången till att framtida pensioner för yngre generationer påverkas markant – då deras löneutveckling under arbetslivets gång påverkas starkt. För personer som är födda senare blir effekten mindre, då krisen kommer senare i individens karriärutveckling.

Det är viktigt att hålla i sinnet att kompensationsgraden för pensionen baseras på att genomsnittlig inkomst under de sista fem åren i arbetslivet jämförs med pensionsinkomsten. Krisen leder till att såväl pensionsinkomsten som inkomsten under de sista fem åren på arbetsmarknaden minskar. Effekten av krisen blir därmed lägre total pension, men beroende på när individen är född kan det bli höjd liksom sänkt kompensationsgrad. För en typisk anställd i privat sektor som är född 1963 leder krisen som exempel till att den totala pensionsinkomsten minskar. Dock kommer krisen effekt sent i individens lönebana, och de samlade ackumulerade löneinkomsterna påverkas i mindre utsträckning än vad individens löner de sista fem åren i arbetslivet påverkas. Därför blir effekten sänkt total pension, men något höjd kompensationsgrad – det vill säga pensionen minskar, men i relation till lönen i slutet av arbetslivet ökar den. Om personen är född 1993, kommer krisen att leda till effekt tidigare i individens lönebana, och det blir därför också en större påverkan. Såväl den totala pensionen som kompensationsgraden minskar därmed i detta fall.

Fokus för denna rapport är hur den totala pensionsinkomsten utvecklas i samband med krisen, jämfört med det kontrafaktiska scenariot där en återhämtning i stället skulle ha skett i följd av covid-19 nedgången. I rapporten finns också två ytterligare scenarier, där individerna kompenserar för effekten av krisen genom antingen vardagssparande, eller genom att arbeta ett år extra på arbetsmarknaden, med 75 procent arbetad tid det sista extra året innan pensionen. ●

Två strategier för att kompensera för effekten av krisen

I denna rapport analyseras hur individerna kan använda två strategier för att kompensera för effekten av den senaste krisen. Den första strategin är att arbeta ett år extra efter den förväntade riktåldern för pensioner, med 75 procent arbetstid. Den andra strategin är att genomföra vardagsbesparingar, och ha ett kompletterande privat pensionssparande. Tillsammans med sin sambo genomför individen olika former av besparingar på månadsbasis, och vardera sambon därefter sparar halva den summan i form av kompletterande privat pensionssparande. Paret antas ha två barn. Beräkningarna kan också anses representativa för en ensamstående förälder, som genomför samma nivå av besparingar i vardagen.

Den första besparingen är att konsumera fyra koppar kaffe latte mindre per vecka (560 kronor sparas varje månad). Den andra besparingen är att byta ut en middag som beställs hem per vecka eller äts ute, till att laga maten själv (600 kronor sparas varje månad). Den tredje besparingen är att ha två taxiresor mindre per vecka (1 600 kronor

sparas varje månad). En fjärde besparing är att ha en färre streamingtjänster på abonnemang (150 kronor sparas varje månad). Den sista besparingen är att genom förändrat beteende minska elförbrukningen med en tiondel, med antagandet att de ovanligt höga elpriserna under 2022 normaliseras framöver (260 kronor sparas varje månad). Totalt kan hushållet därmed spara cirka 3 200 kronor per månad, som blir 1 600 kronor i kompletterande privat sparande vardera, för de två vuxna som är i samborelation. En utgångspunkt är att individen tillsammans med sin sambo håller fast vid denna summa av sparande per månad fram tills pensionen.

Därmed analyseras fyra pensionsekonomiska scenarios för varje av de fyra typfallen. Typfallen är personer som under 2023 är 30, 40, 50, respektive 60 år gamla och med typiska löner för anställda i privat sektor. Beräkningarna i samtliga scenarier genomförs med kronkursen för november 2022.

På nästa sida kan du läsa mer om de fyra scenarierna. ●

Scenario 1

Återhämtning efter oförändrad reallön

Kontrafaktisk utveckling där 2022 skulle ha medfört noll procent real löneförändring, följt av ekonomisk återhämtning med 1,6 procent real löneförändring under följande år.

Scenario 2

Återhämtning efter real löneminskning

Faktisk utveckling med 5,2 procent real löneminskning under 2022, 1,3 procent real löneminskning under 2023, därefter återhämtning med 1,6 procent real löneförändring årligen.

Scenario 3

Ett år extra arbete

Faktisk utveckling där individen arbetar ett år extra efter riktåldern för pensioner, med 75 procent arbetad tid.

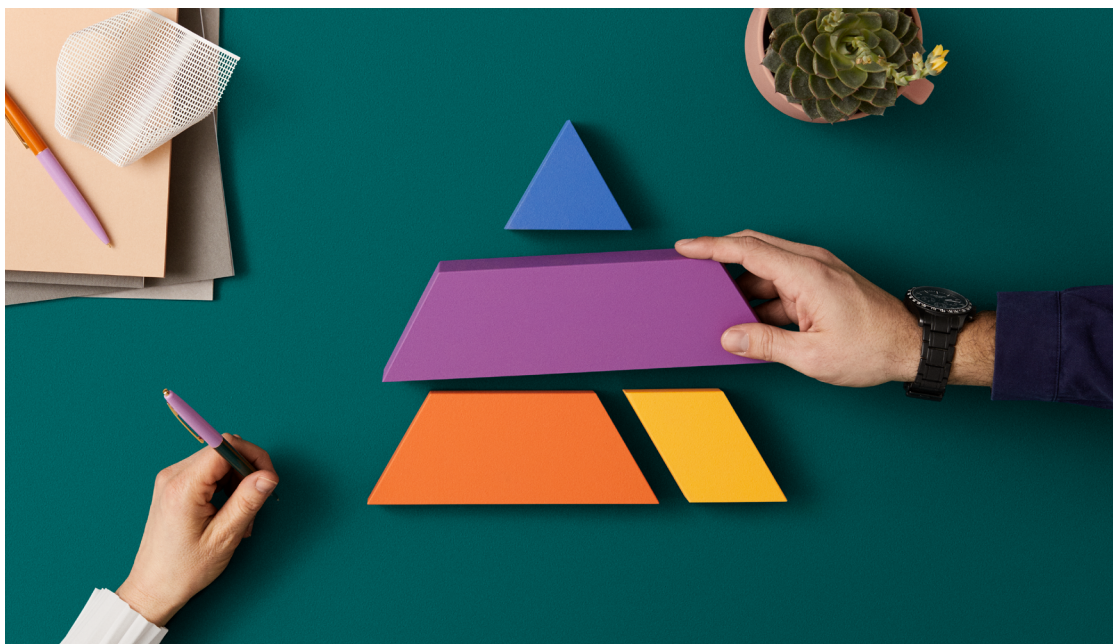

Scenario 4

Privat sparande

Faktisk utveckling där individen genomför vardagsbesparingar, och från och med 2023 bygger upp ett kompletterande privat sparande på 1 600 kronor per månad.

Pensionsekonomiska beräkningar

Nästa steg i analysen är att bygga pensionsökonomiska modeller, för de olika typfallen. Beräkningarna i denna rapport genomförs för en genomsnittlig anställd i privat sektor. Hänsyn tas i analysen inte till individens kön, utan data tas som genomsnittlig lön för kvinnor och män. Typfallen som fyller 30 år under 2023 är födda 1993, medan de som fyller 40 år samma år är födda 1983, de som fyller 50 år är födda 1973, och de som fyller 40 år är födda 1963. De som är födda 1993 och 1983 etablerar sig på arbetsmarknaden vid 26 års ålder, medan åldern för etablering är 25 år för de som är födda 1973, och 24 år för de som är födda 1963. Samtliga typfallen antas leva i en samborelation, få sitt första barn vid 30 års ålder och sitt andra barn vid 32 års ålder. Föräldradagarna delas lika och individerna antas efter åren med föräldradagighet ha 90 procent arbetad tid, fram tills året då det äldsta barnet fyller 6 år. Det vill säga, beräkningarna utgår från en typisk person, som har jämn fördelning av ansvaret för barn och familj med sin sambo. Ett antagande är att nedgången i arbetad tid för att ta hand om barnen inte påverkar individens långsiktiga karriärutveckling, utan bara den pensionsgrundande inkomsten under de aktuella åren.

Pensionsavtalen blir ITP-1 för de typfall som är födda 1993 och 1983, och ITP-2 för typfallen födda 1973 och 1963. En real lönevektor byggs bakåt, respektive

framåt, baserat på SCB siffror över privat sektors och regional sektors löneutveckling över tid. Med hjälp av SCB Prisomräknaren räknas samtliga löner realt till november 2022 års kronor. Den reala lönevektorn för 2022 och framåt skiljer sig mellan det faktiska och kontrafaktiska scenariot. I det kontrafaktiska scenariot antas att 2022 skulle ha varit ett år där reallönerna var oförändrade, och följas av 1,6 procent real lönetillväxt årligen. Det faktiska scenariot utgår från att reala lönerna minskar med 5,2 procent under 2022 och med 1,3 procent under 2023. Därefter sker en real lönetillväxt på 1,6 procent årligen.

Den reala lönetillväxten för 2024 och framåt sätts därmed till 1,6 procent (löneutvecklingen i ekonomin som helhet blir samma som för individen). Real avkastning sätts till 3,3 procent. Beräkningarna genomförs i Pensionsmyndighetens Typfallsmodell v. 4.2, och antagandena om framtida real lönetillväxt och avkastning har baserat på samtal med Pensionsmyndigheten. I enlighet med modellens estimeringar, av vad den framtida riktåldern för pensioner förväntas bli, sätts riktåldern till 69 år för dem födda 1993 samt 1983, till 68 år för dem födda 1973, och till 67 år för dem födda 1963. Ett antagande i beräkningen är att personerna studerade tre år innan de började förvärsarbete, och de åren fick ut fullt studiestöd för respektive år, som till 138 procent är pensionsgrundande. ●

Pensionen för privat anställd född 1963

I det kontrafaktiska scenariot där covid-19-krisen hade följts av en ekonomisk återhämtning, skulle en genomsnittlig anställd i privat sektor som är född 1963 kunnat ha sett fram emot en slutlig pension på cirka 33 750 kronor per månad. Den faktiska utvecklingen, med negativ real löneutveckling under 2022 och 2023, leder till att den samlade pensionsinkomsten blir 850 kronor lägre. I och med att slutlönen de sista fem åren i arbetslivet också minskar, ökar dock individens kompensationsgrad från 68 procent i det kontrafaktiska scenariot, till 71 procent i det faktiska scenariot. Det beror på att effekten av krisen blir relativt sett större för slutlönen än för det samlade pensionskapitalet.

Ifall individen kompenserar för krisen genom att arbeta ett år extra efter riktåldern, ökar pensionen med 2 750 kronor per månad, och blir därmed 1 900 kronor högre än det kontrafaktiska scenariot med ekonomisk återhämtning. Det vill säga, personen som är född 1963 kan mer än kompensera för effekten av krisen genom att arbeta ett år extra innan pensionering. Ifall individen i stället

kompenserar för effekten av krisen med vardagsbesparingar tillsammans med sambon, delar lika på dessa och sparar 1 600 kronor per månad sedan 2023, ökar pensionen med 700 kronor. Individen som är född 1963 har inte lång tid på sig att bygga upp ett kompletterande privat sparande om sparandet börjar 2023, och den samlade pensionen blir med denna kompenserande ändå 150 kronor lägre än det kontrafaktiska scenariot.

Personer födda under 1960-talet som arbetar ett år extra, med 75 procent arbetad tid, kan därmed mer än fullt kompensera för effekten av krisen. Vardagsbesparingar som läggs på extra kompletterande pensionssparande är en annan strategi, som nästan men inte fullt ut kan kompensera för krisens effekt. Det bör noteras att individer som anpassar sina vardagliga utgifter, så att de får råd med sparande, också har fördelen av att de har vant sig vid lägre utgifter, och därmed kan klara sig bättre på pensionsinkomsten jämfört med om de inte hade byggt upp vanan att leva sparsamt. ●

60-åringen

Genomsnittlig anställd privat sektor född 1963	Scenario 1: Kontrafaktiskt scenario där reala löner är oförändrade 2022, följt av återgång från krisen	Scenario 2: Faktisk utveckling med minskade reala inkomster under 2022 och 2023	Scenario 3: Faktisk utveckling, individen arbetar ett år extra med 75% arbetad tid	Scenario 4: Faktisk utveckling, individen genomför besparingar i vardagen, och har från och med 2023 1 600 kr/månad i kompletterande pensionssparande
Pensionen beräknad till	33 750 kr	32 900 kr	35 650 kr	33 600 kr
Andel av slutlön	68 %	71 %	76 %	73 %
Slutlön per månad*	49 950 kr	46 000 kr	46 750 kr	46 000 kr
Varav allmän pension	24 300 kr	23 950 kr	25 900 kr	23 950 kr
Varav tjänstepension	9 450 kr	8 950 kr	9 750 kr	8 950 kr

* Genomsnitt för sista fem åren på arbetsmarknaden. Motsvarande heltidsår, för typfallet med 75% sista året på arbetsmarknaden efter riktåldern.

Pensionen för privat anställd född 1973

I det kontrafaktiska scenariot med ekonomisk återhämtning, skulle en genomsnittlig anställd i privat sektor som är född 1973 kunnat ha sett fram emot en omfattande pensionsinkomst, på hela 45 250 kronor per månad. Som resultat av den förväntade faktiska negativa utvecklingen av reala inkomster under 2022 och 2023, förväntas pensionsinkomsten för individen att minska med 1 750 kronor per månad. Individens totala pension minskar, medan kompensationsgraden ökar eftersom slutlönen blir lägre.

Ifall individen kompenserar för krisen genom att arbeta ett år extra innan pensionering, ökar pensionen med 3 550 kronor per månad. Därmed blir den 1 800 kronor högre än det kontrafaktiska scenariot med återhämtning, det vill säga denna

strategi kompenserar fullt ut för effekten av krisen, och leder till att pensionen i slutändan blir högre även jämfört med ett scenario utan kris.

Ifall individen i stället kompenserar för effekten av krisen med vardagsbesparingar tillsammans med sambon, delar lika på dessa och sparar 1 600 kronor per månad sedan 2023, ökar pensionen med 2 100 kronor. Därmed blir pensionen 350 kronor högre än det kontrafaktiska scenariot utan en ekonomisk kris.

Personer födda under 1970-talet kan både genom att bygga upp ett kompletterande privat sparande, med vardagsbesparingar, och genom att arbeta ett år extra, mer än fullt ut kompensera på effekten av krisen för pensionerna. ●

50-åringen

Genomsnittlig anställd privat sektor född 1973	Scenario 1: Kontrafaktiskt scenario där reala löner är oförändrade 2022, följt av återgång från krisen	Scenario 2: Faktisk utveckling med minskade reala inkomster under 2022 och 2023	Scenario 3: Faktisk utveckling, individen arbetar ett år extra med 75% arbetad tid	Scenario 4: Faktisk utveckling, individen genomför besparingar i vardagen, och har från och med 2023 1 600 kr/månad i kompletterande pensionssparande
Pensionen beräknad till	45 250 kr	43 500 kr	47 050 kr	45 600 kr
Andel av slutlön	73 %	76 %	81 %	80 %
Slutlön per månad*	62 250 kr	57 300 kr	58 250 kr	57 300 kr
Varav allmän pension	32 050 kr	31 000 kr	33 500 kr	31 000 kr
Varav tjänstepension	13 200 kr	12 500 kr	13 550 kr	12 500 kr

* Genomsnitt för sista fem åren på arbetsmarknaden. Motsvarande heltidsår, för typfallet med 75% sista året på arbetsmarknaden efter riktåldern.

Pensionen för privat anställd född 1983

En genomsnittlig privat anställd född 1983 skulle i det kontrafaktiska scenariot med ekonomisk återhämtning, ha sett fram emot en pensionsinkomst på 47 850 kronor per månad. Det faktiska scenariot med negativ utveckling av reala inkomster under 2022 och 2023 leder till att individens förväntade pensionsinkomst minskar med 2 300 kronor per månad. Eftersom också slutlönen de sista fem åren på arbetsmarknaden minskar, så ökar individens kompensationsgrad däremot lite.

Ifall individen kompenserar för krisen genom att arbeta ett år extra innan pensionering, ökar pensionen med 3 500 kronor per månad. Därmed blir den 1 200 kronor lägre än det kontrafaktiska scenariot med återhämtning, det vill säga denna strategi kompenserar nästan fullt för effekten av krisen.

Ifall individen i stället kompenserar för effekten av krisen med vardagsbesparingar tillsammans med sambon, delar lika på dessa och sparar 1 600 kronor per månad sedan 2023, ökar pensionen med 4 100 kronor. Därmed blir pensionen 1 800 kronor högre än det kontrafaktiska scenariot utan en ekonomisk kris.

Personer födda under 1980-talet kan både genom kompletterande privat sparande, som blir möjligt genom vardagsbesparingar, och ett extra år på arbetsmarknaden, mer än fullt kompensera för effekten av krisen. ●

40-åringen

Genomsnittlig anställd privat sektor född 1983	Scenario 1: Kontrafaktiskt scenario där reala löner är oförändrade 2022, följt av återgång från krisen	Scenario 2: Faktisk utveckling med minskade reala inkomster under 2022 och 2023	Scenario 3: Faktisk utveckling, individen arbetar ett år extra med 75% arbetad tid	Scenario 4: Faktisk utveckling, individen genomför besparingar i vardagen, och har från och med 2023 1 600 kr/månad i kompletterande pensionssparande
Pensionen beräknad till	47 850 kr	45 550 kr	49 050 kr	49 650 kr
Andel av slutlön	70 %	72 %	76 %	78 %
Slutlön per månad*	68 750 kr	63 300 kr	64 300 kr	63 300 kr
Varav allmän pension	35 200 kr	33 400 kr	36 050 kr	33 400 kr
Varav tjänstepension	12 650 kr	12 150 kr	13 000 kr	12 150 kr

* Genomsnitt för sista fem åren på arbetsmarknaden. Motsvarande heltidsår, för typfallet med 75% sista året på arbetsmarknaden efter riktåldern.

Pensionen för privat anställd född 1993

För en genomsnittlig privat anställd född 1993 skulle pensionsinkomsten i det kontrafaktiska scenariot med ekonomisk återhämtning, ha varit 44 800 kronor. Över lag kan 1990-talister se fram emot lägre kompensationsgrad jämfört med de tidigare generationerna, bland annat som effekt av lite senare typisk ålder för etablering på arbetsmarknaden efter studier.

Krisen som leder till negativ utveckling av reala inkomster under 2022 och 2023 har stark inverkan på denna generations långsiktiga reala inkomstutveckling, och leder till att pensionsinkomsten minskar med 3 200 kronor per månad. Även kompensationsgraden minskar som följd av detta.

Ifall individen kompenserar för krisen genom att arbeta ett år extra innan pensionering, ökar pensionen med 3 200 kronor per månad. Den totala pensionen blir även med denna strategi samma som i det kontrafaktiska scenariot.

Om individen i stället kompenserar för effekten av krisen med vardagsbesparingar tillsammans med sambon, delar lika på dessa och sparar 1 600 kronor per månad sedan 2023, ökar pensionen med hela 6 300 kronor. Därmed blir pensionen 3 100 kronor högre än det kontrafaktiska scenariot utan en ekonomisk kris.

De som är födda under 1990-talet har gott om tid på sig att bygga upp ett kompletterande privat sparande om detta börjar under 2023. Denna strategi lönar sig särskilt för denna grupp, och gör det möjligt att kompensera för effekten av krisen, och faktiskt få betydligt högre slutlig pension även jämfört med det kontrafaktiska scenariot med bättre utveckling av de reala inkomsterna. Att arbeta ett år extra med 75 procent arbetad tid kan också kompensera för effekten av krisen, så att pensionsinkomsten blir samma som i det kontrafaktiska scenariot med ekonomisk återhämtning. ●

30-åringen

Genomsnittlig anställd privat sektor född 1993	Scenario 1: Kontrafaktiskt scenario där reala löner är oförändrade 2022, följt av återgång från krisen	Scenario 2: Faktisk utveckling med minskade reala inkomster under 2022 och 2023	Scenario 3: Faktisk utveckling, individen arbetar ett år extra med 75% arbetad tid	Scenario 4: Faktisk utveckling, individen genomför besparingar i vardagen, och har från och med 2023 1 600 kr/månad i kompletterande pensionssparande
Pensionen beräknad till	44 800 kr	41 600 kr	44 800 kr	47 900 kr
Andel av slutlön	61 %	54 %	65 %	71 %
Slutlön per månad*	73 800 kr	68 000 kr	69 050 kr	68 000 kr
Varav allmän pension	34 450 kr	31 950 kr	34 500 kr	31 950 kr
Varav tjänstepension	10 350 kr	9 650 kr	10 300 kr	9 650 kr

* Genomsnitt för sista fem åren på arbetsmarknaden. Motsvarande heltidsår, för typfallet med 75% sista året på arbetsmarknaden efter riktåldern.

Diskussion

I tabellen nedan summeras resultaten av de pensionsekonomiska modelleringarna. Den totala pensionsinkomsten minskar för såväl personer som fyller 30, 40, 50, respektive 60 år under 2023, som följd av den senaste krisen med minskade reallöner. Effekten av krisen för pensionsinkomsten blir högre räknat i kronor för de som är yngre. Anledningen är att krisen leder till en nedgång i lönekariären, och detta påverkar mera de som har en större del av sina löneinkomster framför sig.

Strategin att arbeta ett år extra på arbetsmarknaden efter riktåldern, med 75 procent arbetad tid, lönar sig särskilt mycket för de som är äldre. För de som är 60, 50, respektive 40 år under 2023 leder denna strategi till att pensionsinkomsten blir högre även jämfört med det kontrafaktiska scenariot där det hade skett en ekonomisk återhämtning efter covid-19 krisen. För de som är 30 år under 2023 leder ett år ytterligare på arbetsmarknaden, med 75 procent arbetad tid, till att pensionsinkomsten blir densamma som det kontrafaktiska scenariot utan kris. Pensionssystemet är uppbyggt så att särskilt äldre generationer tjänar mera på ett ytterligare år på arbetsmarknaden.

De som är 30 år under 2023 har däremot mera tid på sig att bygga upp ett kompletterande privat pensionssparande. Genom vardagsbesparingar som delas lika med sambon och läggs på kompletterande privat sparande från och med 2023, kan den gruppen nå en slutlig pension som är klart högre jämfört med det kontrafaktiska scenariot med ekonomisk

återhämtning. De som är 40 respektive 50 år kan också med denna strategi nå en slutlig pension som är högre än det kontrafaktiska scenariot. De som däremot är 60 år under 2023 har inte tillräcklig tid på att bygga upp ett privat kompletterande sparande som fullt kompenserar för krisen, om de börjar sitt sparande först under året. Denna strategi är väl värt även för de som är högre upp i åldrarna, för det leder till högre pensionsinkomster än annars, men resultatet blir att pensionsinkomsten ändå blir cirka 150 kronor lägre jämfört med det kontrafaktiska scenariot med återhämtning från krisen. Genom att spara lite mera per månad går det förstås att också för denna grupp fullt kompensera effekten av krisen genom kompletterande privat sparande.

Vanan att vara sparsam har dessutom en extra fördel, i det att individerna vänjer sig vid att konsumera mindre. Detta tillsammans med att det kompletterande privata sparandet drygar ut pensionen, gör att strategin på två sätt bidrar till att stärka pensionerna – även för de som börjar spara först vid högre åldrar. Förhoppningen är att dessa beräkningar ska vara vägledande, för individer som vill stärka sin pensionsinkomst och kompensera för effekten av den senaste krisen. Genom framförhållning kan det vara möjligt att bygga upp en starkare pensionsinkomst, för såväl de unga som nyligen etablerat sig på arbetsmarknaden liksom för de som närmar sig pensionsåldern. Kompletterande privat sparande genom vardagsbesparingar, liksom att arbeta ett år extra med nedsatt arbetstid, är båda bra val som ökar pensionsinkomsten. ●

	Så påverkas pensionen av den senaste ekonomiska krisen	Så påverkas pensionen om individen kompenserar för krisen genom att arbeta ett extra år med 75 % arbetad tid efter riktåldern	Så påverkas pensionen om individen kompenserar med vardagsbesparingar, och lägger undan 1 600 kr/månad i kompletterande privat sparande från och med 2023
Genomsnittlig anställd privat sektor född 1963	-850 kr/månad	+1 900 kr/månad	-150 kr/månad
Genomsnittlig anställd privat sektor född 1973	-1 750 kr/månad	+1 800 kr/månad	+350 kr/månad
Genomsnittlig anställd privat sektor född 1983	-2 300 kr/månad	+1 200 kr/månad	+1 800 kr/månad
Genomsnittlig anställd privat sektor född 1993	-3 200 kr/månad	+/- 0	+3 100 kr/månad

En rimlig nivå av vardagsbesparingar, som kan genomföras av ett sambopar, leder till att vardera sambon kan lägga undan cirka 1 600 kronor per månad för kompletterande privat pensionssparande.

Referenser

CBS News (2022). "Russia's war in Ukraine has driven 10 million people to flee from their homes", 2022-03-21.

European Commission (2022). "European Economic Forecast Autumn 2022", Institutional paper 187, november 2022.

Folkhälsomyndigheten (2022). "De flesta åtgärder mot covid-19 upphör den 9 februari", pressmeddelande 3:e februari 2022.

Konjunkturinstitutet (2022a). "Konjunkturläget juni 2022", 2022-06-21.

Konjunkturinstitutet (2022b). "Konjunkturläget September 2022".

Konjunkturinstitutet (2022c). "Lönebildningsrapporten 2022", 2022-10-25.

Pensionsmyndigheten (2021). "Hur typiskt är ett typfall? Rapport 2".

SCB löner. Genomsnittlig månadslön, kronor efter sektor, Yrke (SSYK 2012), kön, ålder och år.

SCB Prisomräknaren.

Världsbanken (2020). "June 2020 Global Economic Prospects".

Världsbanken, world development indicators, BNP/capita utveckling: GDP per capita growth (annual %).

Så påverkar nedgången din pension, februari 2023